

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

Tulu teenivate projektide juhend programmperioodil 2014-2020

Detsember 2015

RAHANDUSMINISTEERIUM

SISUKORD

1. PEAMISED MÕISTED	3
2. ÕIGUSRAAMISTIK.....	4
3. PEAMISED ERINEVUSED VÕRRELDES PERIOODIGA 2007-2013....	5
4. RAKENDUSASUTUSE ÜLESANDED PUHASTULU ARVESTAMISE REEGLITE SÄTESTAMISEL.....	6
5. RAKENDUSÜKSUSE ÜLESANDED PUHASTULU ARVESTAMISE REEGLITE TÄITMISE JÄRGIMISEL	6
6. TULU TEENIVA PROJEKTI TULUD	7
7. PROJEKTI TEGEVUSED, MIS TEKITAVAD PUHASTULU PÄRAST NENDE LÕPETAMIST	8
7.1. EELNEVALT HINNATAV PUHASTULU	10
7.2. EELNEVALT MITTEHINNATAV PUHASTULU	12
8. PROJEKTI TEGEVUSED, MIS TEENIVAD TULU PROJEKTI TEOSTAMISE AJAL.....	13
9. DISKONTEERITUD PUHASTULU ARVUTAMISE MEETOD.....	17
9.1. KULU-TULU ANALÜÜSI KOOSTAMINE.....	18
9.2. PROJEKTI KULUDE JA TULUDE ARVESTAMINE	19
9.3. EL TOETUSE MAKSIMAALSE PANUSE MÄÄRAMINE TULU TEKITAVATE TEGEVUSTE PUHUL	20
9.4. MAKROMAJANDUSLIKUD NÄITAJAD JA MUUD PROGNOOSID.....	22
10. ÜHTSE MÄÄRAGA PUHASTULU PROTSENDI KOHALDAMINE..	22
LISA NR 1: ÜHTSE MÄÄRAGA PUHASTULU PROTSENDID.....	24
LISA NR 2: ARVESTUSPERIOODID	25
LISA NR 3: FINANTSANALÜÜSI ARVUTUSLIK NÄIDE.....	26
LISA NR 4: ABIMATERJALID KULU-TULU ANALÜÜSI LÄBIVIIMISEKS	27
LISA NR 5: VALIK KONTROLL-KOHTI TULU-KULU ANALÜÜSI KONTROLLIMISEKS	28

Sissejuhatus

Avalike vahendite tõhusa kasutamise tagamiseks ning tegevuste liigse rahastamise vältimiseks on Euroopa Liidu fondidest kaasrahastatavate tulu teenivate tegevuste arvestamiseks kehtestatud teatud reeglid.

Juhend annab ülevaate perioodil 2014-2020 tulu teenimise valdkonda reguleerivast raamistikust, eelkõige selgitades:

- 1) mida arvestada tulu teenivate tegevuste juures,
- 2) mis on erinevused, kui puhastulu teenitakse:
 - a. projekti tegevuste teostamise ajal või
 - b. pärast projekti tegevuste lõpetamist;
- 3) millised on erandid.

Käesolev juhend on suunatud **rakendusasutustele ja –üksustele**.

Kuigi juhendis on tulu teenivaid tegevusi läbivalt nimetatud projekti tegevusteks, kohaldub juhend nii avatud taotlemise/investeeringute kavade kaudu rakendatavate projektide kui rakendusasutuste tegevuste raames tulu tekitavatele tegevustele.

1. Peamised mõisted

Projekt (Perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seaduse § 2 p 4)	kindlaks määratud tulemuse, eelarve ja piiritletud ajaraamiga tegevus või seotud tegevuste kogum, millega kaasnevate kulude hüvitamiseks toetust taotletakse või kasutatakse
Puhastulu (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 1303/2013 artikkel 61 lõige 1)	rahavoog, mis tekib kasutajate poolt tegevusega seotud <u>kaupade või teenuste eest tasumisel tehtavatest otsemaksetest</u> , näiteks <u>kasutajate poolt</u> taristu kasutamise eest vahetult makstavad tasud, maa või hoonete müügi või rentimise või teenuste eest makstavad tasud, millest on maha arvatud antud perioodi vältel kantud tegevuskulud ja lühikese kasutusajaga varustuse asenduskulud; tegevusest saadud tegevuskulude kokkuvõidu käsitatakse puhastuluna, välja arvatud juhul, kui kokkuvõid tasaarvestatakse tegevustoetuste samaväärse vähendamisega
Kulu-tulu analüüs	analüüs, mille raames hinnatakse ja analüüsitakse projekti kulusid ja tulusid
Finantseerimisvajak	projekti kogumaksumus miinus teenitav puhastulu

2. Õigusraamistik

Õigusaktid, mis reguleerivad tulu teenimist:

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 1303/2013 (ÜSM), millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (*edaspidi Ühissätete määrus või ÜSM*) – artiklid 61 ja 65;
- Komisjoni delegeeritud määrus nr. 480/2014, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta – artiklid 15 kuni 19;
- Perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seadus (*edaspidi STS*) - § 14 punkt 7, § 24 punkt 12 ja § 56 punkt 11;
- Vabariigi Valitsuse 01. september 2014.a määruse nr 143 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetusest hüvitatavate kulude abikõlblikuks lugemise, toetuse maksmise ning finantskorrektsioonide tegemise tingimused ja kord (*edaspidi Ühendmäärus või ÜM*) - § 5.

Ühissätete määruse artiklid 61 ja 65 sätestavad puhastulu arvestamise üldise reeglistiku. Ühissätete määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohalduv.

Siseriiklikult on projekti puhastulu arvestamise kord kehtestatud Ühendmääruse § 5, kuid seda on valdavalt tehtud läbi viidete Ühissätete määrusele.

Lisaks Ühissätete määruse artiklitele 61 ja 65 ja Ühendmääruse §-le 5 tuleb tulu teeniva projekti korral juhendada STSi § 24 punktist 11 (projekti kulud tuleb raamatupidamises eristada) ning § 45 lõige 1 punktist 7 (finantskorrektsiooni otsuse tegemine toetuse vähendamiseks või tühistamiseks, kui projektis ei ole teenitud nõuetekohaselt arvestatud).

Käesolevas juhendis on kasutatud Euroopa Komisjoni (*edaspidi EK*) järgmistes juhendites esitatud tõlgendusi ja selgitusi:

- 1) „*Implementation Guidance 2014 -2020 Operations generating net revenues Version 2 – 24/03/2014*“;
- 2) „*Guide to Cost-benefit Analysis of Investment Projects, Economic appraisal tool for Cohesion Policy 2014-2020*“ (December 2014)². Nimetatud juhend on kohustuslik suurprojektidele, mille abikõlblikud kulud ületavad 50 miljonit eurot, kuid käesoleva juhendi punktis 9 esitatud põhimõtted on üldjoontes kohaldatavad ka teistele tegevuse diskonteeritud puhastulu meetoodika rakendamise kohustustega tulu teenivatele projektidele.

¹http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/implementation_operations_net_revenues.pdf

² Vt. käesoleva juhendi Lisa 4

3. Peamised erinevused võrreldes perioodiga 2007-2013

Uue ÜSM redaktsiooni muudatused on kokkuvõtlikult järgmised (*Implementation Guidance 2014 -2020 Operations generating net revenues Version 2 – 24/03/2014*)³:

- a. Uue redaktsiooni artiklid on ulatuslikumad, võttes arvesse mitmeid aspekte, mis senini olid käsitletud väljaspool õiguslikku raamistikku, st kaeti *Committee of the Coordination of Fund (COCOF)* selgitavate märkustega artiklile 55 (COCOF 07/0074/09)).
- b. ÜSM regulatsioonis on selgitatud mõistet, mida tuleb pidada puhastuluks tulu teenivate tegevuste puhul, mis teenivad tulu pärast nende lõpetamist (ÜSM art. 61).

„... Käesolevas artiklis käsitatakse mõistet „puhastulu” rahavoona, mis tekib kasutajate poolt tegevusega seotud kaupade või teenuste eest tasumisel tehtavatest otsemaksetest, näiteks kasutajate poolt taristu kasutamise eest vahetult makstavad tasud, maa või hoonete müügi või rentimise või teenuste eest makstavad tasud, millest on maha arvatud antud perioodi vältel kantud tegevuskulud ja lühikese kasutusajaga varustuse asenduskulud. Tegevusest saadud tegevuskulude kokkuhoidu käsitatakse puhastuluna, välja arvatud juhul, kui kokkuhoid tasaarvestatakse tegevustoetuste samaväärse vähendamisega.“

- c. Eraldi on esitatud sätted, mis kohalduvad puhastulu tekkimisele peamiselt pärast tegevuste lõpetamist (ÜSM artiklis 61) ja mis tekitavad puhastulu üksnes tegevuste teostamise ajal (ÜSM artikkel 65 (8));
- d. Võetakse kasutusele võimalus kasutada finantseerimisvajaku arvutamise asemel ühtset määra puhastulu teenivate tegevuste puhul, mis teenivad tulu pärast nende lõpetamist (ÜSM artikkel 61 (3) (a)).
- e. Muudatus puhastulu teenivate tegevuste, mis teenivad tulu pärast nende lõpetamist ja kus ei ole võimalik ette hinnata, jätkuperioodi kestvuses (kolm aastat senise viie aasta asemel pärast tegevuste lõpetamist, kuid mitte hiljem kui 30.09.2023).
- f. Tegevuste täpsustamine ja laiendamine, mis pole hõlmatud tulu teenimise sätetega.
- g. Riigiabi erandi täpsustamine tegevustele, mida toetatakse vähese tähtsusega abi või kokkusobiva riigiabi raames (arvesse tuleb võtta individuaalsed toetuseskeemid, mille osas on Komisjoni teavitatud või abi ülemmäär on sätestatud Regionaalabi suunistes <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:209:0001:0045:ET:PDF>).
- h. Sätted on ühised kõigi EL fondidele, erandid on sätestatud vastavate artiklite juures.

³ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/implementation_operations_net_revenues.pdf

4. Rakendusasutuse ülesanded puhastulu arvestamise reeglite sätestamisel

Rakendusasutusel tuleb toetuse andmise tingimuste õigusaktis (määruses, käskkirjas) sätestada puhastulu arvestamise kord, mida rakendusüksus peab tulu teenivatele projektidele toetuse andmisel järgima.

Lisaks tuleb rakendusasutusel ÜM § 5 lg 3 kohaselt sätestada tegevustele, mis tekitavad pärast lõpetamist puhastulu, alati ka tegevuse võimaliku **puhastulu määramise meetod** sektori, allsektori või tegevuse liigi jaoks.

Rakendusasutus valib ühe järgmistest meetoditest⁴:

- a) **kindlamääralise puhastulu protsendi** kohaldamine sektori või allsektori jaoks, kusjuures seda kohaldatakse tegevusele ÜSM V lisa või art. 61 lg 3 lõigetes 2-4 osutatud delegeritud õigusaktide määratluse kohaselt⁵;
- b) **tegevuse diskonteeritud puhastulu arvutamine**, võttes arvesse tegevuse sektorile või allsektorile asjakohast arvestusperioodi, kõnealuse investeringuliigi puhul tavaliselt eeldatavat kulutasuvust, põhimõtet, et saastaja maksab, ning asjakohasel juhul asjaomase liikmesriigi või piirkonna suhtelise jõukusega seotud õigluse kaalutlusi.

Nimetatud sätted on soovitatav lisada toetus andmise õigusakti ka siis, kui rakendusasutus on veendunud, et konkreetses meetmes tulu ei teenita.

Tulu teenimist ei ole võimalik üheski meetmes ei tegevuse ega sektori põhiselt keelata.

5. Rakendusüksuse ülesanded puhastulu arvestamise reeglite täitmise järgimisel

Rakendusüksus peab toetuse andmisel järgima ÜSM-s, ÜM-s ja toetuse andmise tingimuste õigusaktis sätestatud puhastulu arvestamise korra reeglite täitmist ning tagama toetuse saaja teadlikkuse tema projektile kohalduvatest vastavatest nõuetest.

Rakendusüksus peab ka veenduma, et toetuse saaja on kõiki teadaolevaid asjaolusid, mis võivad mõjutada projekti abikõlblikest kuludest mahaarvamisele kuuluva puhastulu suurust, adekvaatselt hinnanud ning arvesse võtnud.

Seega on soovitatav, et rakendusüksus sätestab toetuse andmise otsuses konkreetsele projektile kohalduvate puhastulu arvestamise korra reeglite täitmise nõuded ja tähtajad.

Projektidele kohalduvad erinevad nõuded sõltuvalt tulu teenimise ajast (kas projekti perioodil või pärast projekti perioodi) ning ka sellest, kas tulu on eelnevalt hinnatav või mitte.

Konkreetsed nõudeid on käsitletud alljärgnevas peatükis.

⁴ ÜSM art. 61 lg 3

⁵ Vt. ka käesoleva juhendi Lisa 1

6. Tulu teeniva projekti tulud

Projekti tuluks loetakse tasu, mis on saadud otsemaksetena kasutajatelt projekti tegevusega seotud kaupade või teenuste eest tasumisel, näiteks kasutajatelt vahetult saadavad tasud taristu kasutamise eest, maa või hoonete müügi või rentimise või teenuste eest saadavad tasud.

Rekonstrueeritud maantee, avalikuks kasutamiseks rajatud jalgrattatee või park, mille kasutamise eest tasu ei võeta, ei ole tulu teeniv.

Tulu tekitavate tegevustega on projektis tegemist järgmiste näidete puhul:

Näide 1

Muuseumihoone ehitamine, kus hoone valmimisel küsitakse näituste korraldajatelt renti, külastajatelt piletiraha.

Näide 2

Veepuhastussüsteemi laiendamine, kus tarbijaskonnalt võetakse liitumis- ning käitlemistasusid.

Näide 3

Toetusest rahastatakse uue hoone ehitamist ja projekt seisneb mh tegevuste vanast hoonest uude ümberkolimises ning kasutuseta jääva vana hoone müügis. Sel juhul on vana hoone müügist saadav sissetulek projekti tulu.

Projektile võib lisaks laekumistele tulu tekitavatest tegevustest olla ka **muid projektiga seotud sissetulekuid**, nt muuseumi hoone ülalpidamiseks eraldatavad riigieelarvelised vahendid. Projekti ülalpidamisse suunatavat riigi või erasektori toetust või annetusi käsitletakse muu projekti sissetulekuna ehk seda **ei loeta projekti tuluks**. Muu projekti sissetulek ei ole saadud projekti vara abil pakutava toote või teenuse müügist, maa või hoonete müügist, rentimisest ega muudest samaväärsetest laekumistest.

Puhastulule liidetakse projekti tulemusena saadav kokkuhoid tegevuskuludes, v.a juhul, kui kokkuhoiu võrra vähenevad projekti muud sissetulekud (riigi- või erasektori toetus).

Näide 4

Projektiga rekonstrueeritakse vana koolimaja, mille ülalpidamist finantseerib kohalik omavalitsus (KOV) oma eelarvest 200 € kuus. Koolimaja rekonstrueerimise tulemusena saadakse kokkuhoid küttekuludes 10 € kuus. KOV vähendab seejärel oma finantseeringut 10 € võrra kuus ehk annab koolile ülalpidamiseks 200 € asemel 190 € kuus. Sellisel juhul ei loeta saadud kokkuhoiud projekti tuluks.

Lisaks **ei arvestata tuluna** ÜSM artiklite 61 ja 65 (8) kohaselt toetuse saajale laekunud järgmisi maksed:

- a. **leppetrahvid** (laekumised toetuse saajale, mis tulenevad toetuse saaja ja kolmanda isiku või kolmandate isikute vahelise lepingu rikkumisest);
- b. **tagatised** (laekumine toetuse saajale, mis on saadud, kui avaliku hanke eeskirjade kohaselt valitud kolmas isik võtab oma pakkumuse tagasi).

Tulude arvestust ja kindlaksmääramist on käsitletud p. 9.2.

Projekti tegevustega võib puhastulu teenida nii projekti elluviimise ajal kui ka pärast projekti lõppemist. Üldjuhul tekib puhastulu **pärast projekti tegevuste lõpetamist ehk projekti perioodile järgneval ajal**, kuid võib tekkida ka **projekti tegevuste teostamise ajal ehk projekti perioodil**.

7. Projekti tegevused, mis tekitavad puhastulu pärast nende lõpetamist

Projekti tegevustele, mis tekitavad puhastulu:

- a) **ainult pärast** projekti abikõlblikkuse perioodi või
- b) projekti **abikõlblikkuse perioodil ja pärast** abikõlblikkuse perioodi lõppu,

tuleb kohaldada ÜSM artiklit 61, mille kohaselt tuleb projekti **abikõlblikke kulusid vähendada**, võttes arvesse tegevuse puhastulu tekitamise võimet **arvestusperioodil**⁶, mis hõlmab nii projekti tegevuse rakendamist kui ka tegevuse lõpetamise järgset perioodi.

Nimetatud säte:

- 1) **kohaldub** ÜM § 5 lõigete 2 ja 4 kohaselt **Euroopa Regionaalarengu Fondist ja Ühtekuuluvusfondist** toetatavale tulu teenivale projektile;
- 2) **ei kohaldu** ÜM § 5 lõike 5 kohaselt:
 - tegevustele, mida toetatakse ainult **Euroopa Sotsiaalfondist**;
 - tegevustele, mille abikõblid kogukulud enne ÜSM artikli 61 lõigete 1–6 kohaldamist **ei ületa 1 000 000 eurot**;
 - **tagastatavale abile**, mille suhtes kehtib täieliku tagasimakse kohustus, ning **auhinnarahadele**;
 - **tehnilisele abile**;
 - **rahastamisvahenditele** antavale või neilt saadavale toetusele;
 - tegevustele, millele antakse avaliku sektori toetust **ühikordsete maksetena** või **ühikuhindade standardiseeritud astmiku** põhjal;
 - **ühise tegevuskava** alusel rakendatud tegevustele;
 - tegevustele, millele antud toetus on:
 - a) **vähese tähtsusega abi**;
 - b) **nõuetekohane riigiabi VKEdele**, mille puhul kohaldatakse kas abi osatähtsuse või suuruse piirangut;
 - c) **nõuetekohane riigiabi**, mille puhul on kohaldatud vastavalt riigiabi eeskirjadele **üksikute tegevuste** rahastamisvajaduse kontrolli..

NB! Riigiabi puhul tuleb tähelepanelikult jälgida, kas **riigiabi eeskirjas on kohaldatud tegevusele rahastamisvajaduse kontroll** või mitte (ÜSM art 61 punkt 8c). Kui ei ole, kohalduvad ka riigiabi saajale kõik puhastulu arvestamise reeglid.

Kui toetuse saaja on **avaliku sektori valitseva mõju all (st riigiabi mõistes suurettevõtja)** ning **saab riigiabi**, siis sõltub tulu teenimise reeglite kohaldumine riigiabi reeglitest. Kui individuaalse finantsvajaku arvestus (st toetuse suurus tuleb arvestada vastavalt

⁶ Standardne sektorite lõikes erinev ja rahvusvaheliselt tunnustatud taval põhinev võrdlusalus (vt. Lisa 2).

tulususele) on ettenähtud juba riigiabi reeglites, tuleb järgida riigiabi reegleid. Kui riigiabi reeglid sellist nõuet ei kehtesta (st tuluteenimist ei võeta arvesse), siis tuleb lähtuda ÜSM ja ÜM vastavatest tulu teenimise reeglitest. Seega riigiabi, mida antakse suurettevõttele ning mis ei täida ülaltoodud punktis c nimetatud tingimust, erand ei kohaldu.

Kui ühes projektis kohalduvad erinevad riigiabi reeglid, jagatakse projektiga teenitav puhastulu eriliigiliste abide vahel vastavalt nende osakaalule projektis (vt. näide 5).

Näide 5

Projekt abikõlblike kuludega 1 150 000 € jaguneb erinevate riigiabide vahel järgmiselt:

- 900 000 – riigiabi X- reeglites ei ole kohaldatud üksikute tegevuste rahastamisvajaduse kontrolli, kuid lubatud on mõistlik kasum
- 50 000 – riigiabi Y - vastavalt riigiabi eeskirjadele on kohaldatud üksikute tegevuste rahastamisvajaduse kontroll
- 200 000 vähese tähtsusega abi (VTA)

Kulu-tulu analüüsi kohaselt diskont. puhastulu 60 000.

Lahendus: teenitud puhastulu jaotatakse proportsionaalselt eriliigiliste abide vahel vastavalt nende osakaalule projektis.

	ÜSM puhastulu reeglite kohaldumine	Osakaal projektis	Jagatud puhastulu	RA-s lubatud kasumi määr	Lubatud kasumi summa	Mahaarvatav summa
Riigiabi X	Jah	78,3%	46 980	2%	940	46 040
Riigiabi Y	Ei	4,3%	2 580	-	-	0
VTA	Ei	17,4%	10 440	-	-	0
Kokku			60 000		940	46 040

Projekti abikõlblik maksumus pärast mahaarvamisi $1\,150\,000 - 46\,040 = 1\,103\,960$ €

Kui projekti tegevused tekitavad puhastulu pärast projekti perioodi lõppu, võivad nende tegevuste käigus tekkivad tulud ja kulud olla **eelnevalt hinnatavad või mittehinnatavad**.

Üldjuhul on võimalik potentsiaalne puhastulu eelnevalt ära hinnata ning vähendada tegevuse EL fondist kaasrahastatavaid abikõlblikke kulusid.

7.1. Eelnevalt hinnatav puhastulu

Tulu on hinnatav, kui projektiga seotud tegevusvaldkonnas on olemas eelnev kogemus ning turu käitumine ja hinnakujunemise alused teada.

Nt. joogiveevarustuse taristu rajamisel või laiendamisel ei ole tegu uudse valdkonnaga, sest eelneva kogemuse baasilt on võimalik tulusid ja kulusid prognoosida. Tulu on eelnevalt hinnatav ka nt. rajatava spordikeskuse projekti puhul, kus analüüsimisel on võimalik kasutada analoogiat, turu-uuringus kogutud andmeid jms.

Nii nagu on nimetatud juhendi p. 4, on tegevuste, mis tekitavad pärast lõpetamist puhastulu, puhastulu määramiseks **kaks meetodit**:

- a) kindlamääralise puhastulu protsendi kohaldamine (detailsemalt kirjeldatud käesoleva juhendi p. 10);
- b) tegevuse diskonteeritud puhastulu arvutamine (detailsemalt kirjeldatud käesoleva juhendi p. 9).

Meetodi valik peab olema sätestatud toetuse andmise tingimuste õigusaktis.

Rakendusüksuse ülesanded

1. Kindlamääralise puhastulu protsendi kohaldamisel

Puhastulu, mida projekti tegevusega võidakse teenida projekti abikõlblikkuse perioodil ja pärast projekti abikõlblikkuse perioodi, tõendama ei pea. Kindlamääralise puhastulu protsendi rakendamisel arvatakse eeldatav puhastulu projekti abikõlblikest kuludest maha toetuse andmise otsuses vastavalt sektorile kohalduva määrale ning puhastulu tegelikku suurus projekti esitamisel ega ka hiljem ei kontrollita ja täiendavaid mahaarvamisi ei tehta.

2. Diskonteeritud puhastulu arvutamise meetodi kohaldamisel

Rakendusüksus peab veenduma, et **kõik teadaolevad asjaolud, mis võivad mõjutada projekti abikõlblikest kuludest mahaarvamisele kuuluva puhastulu suurus**, on adekvaatselt hinnatud ning arvesse võetud.

See tähendab, et rakendusüksusel tuleb hinnata, kas kõik võimalikud tuluallikad on arvesse võetud ning kas allikatest laekuva tulu suurus on adekvaatselt hinnatud.

Kui projektiga teenitakse **projekti abikõlblikkuse perioodil puhastulu tuluallikatest**, mida ei võetud projekti võimaliku puhastulu kindlaksmääramise käigus arvesse, tuleb see ÜSM Artikli 61 (3) kohaselt **hiljemalt toetuse saaja esitatud lõplikus maksetaotluses** projekti abikõlblikest kuludest maha arvata.

Lisaks tuleb jälgida tulu teenimise aspekte ka tegevuste kestvuse nõude (ÜSM art. 71) kontekstis (vt. ka tegevuste kestvuse nõude juhend). Seda eelkõige, kas viie aasta jooksul alates toetusesaajale lõppmakse tegemisest või vajaduse korral riigiabi eeskirjades kehtestatud aja jooksul leiab aset mingi oluline muutus projekti iseloomus, eesmärkides või rakendustingimustes, mille tulemusena kahjustataks selle algseid eesmärke.

Näide 6

Projekti käigus ehitati koolimaja ning toetuse taotleja kinnitab, et tulu teenima (näiteks ruume välja rentima) ei hakata, kuid kahe aasta pärast selgub, et õpilaste hulk oluliselt piirkonnas

väheneb ning kool hakkab olulisel määral ruume välja rentima tasu eest keeltekoolele ning teistele huviringidele.

Sel juhul on toimunud projekti iseloomus oluline muutus ning koolil tuleb esitada kulu-tulu analüüs. Kui analüüsist selgub, et teenitud on puhastulu, tuleb tegevuse eest alusetult makstud toetus proportsionaalselt selle ajavahemiku eest, mil puhastulu arvestamise nõuded ei olnud täidetud, tagasi nõuda.

Juhul kui pärast toetuse taotluse rahuldamise otsust ilmneb, et toetuse saaja pidi, kuid ei olnud esitanud tulu-kulu analüüsi, tuleb see nõuda tagantjärele, sest see võib endaga kaasa tuua abikõlblike kulude vähendamise vajaduse.

Finantseerimisvajaku määra ümberarvutamise vajadus võib tekkida ka projekti kogumaksumuse vähenemisel.

Rakendusüksus määrab **kulu-tulu analüüsi koostamise või uuendamise tähtpäeva** arvestusega, et analüüsi tulemused saaksid hiljemalt **toetuse saaja esitatud lõplikus maksetaotluses** projekti abikõlblikest kuludest maha arvatud.

Kui toetuse saaja vastavasisuline teavitus jõuab rakendusüksusele hiljem, ei vabasta see toetuse saajat projekti abikõlblike kulude finantskorrektsioonist ka pärast lõppmakse tegemist.

Kui analüüsist selgub, et projekti tegevustega teenitakse projekti abikõlblikkuse perioodil puhastulu, millega ei ole eelnevalt arvestatud, tuleb projekti kogu abikõlblikku kulu vähendada täiendavalt teenitud puhastulu summa osa võrra *pro rata* põhimõttel. Uuendatud tulu-kulu analüüsi puhul kuulub mahaarvamisele esialgselt arvatatud toetuse suuruse ja uuendatud arvutuse baasilt leitud väiksema toetuse suuruse vahe (vt näide 6).

Näide 7

Projekti elluviimiseks vajalik kogukulu	100
Projekti kogu abikõlblik kulu	80
Projekti elluviimiseks vajalik diskonteeritud kogukulu	89
Kulu-tulu analüüsi põhjal selgunud diskonteeritud puhastulu	20
Finantseerimisvajaku määr (%)	$(89-20)/89=0,775$ ehk 77,5%
Projekti vähendatud abikõlblik kulu	$80*77,5\%=62$
Toetuse suurus (toetuse määr 75%)	$62*75\%=46,50$

Uuendatud kulu-tulu analüüsi tulemusel

Kokku uuendatud andmete alusel ümberarvutatud diskonteeritud puhastulu	25
Finantseerimisvajaku määr (%)	$(89-25)/89=0,72$ ehk 72%
Projekti vähendatud abikõlblik kulu	$80*72%=57,60$
Toetuse suurus (toetuse määr 75%)	$57,6*75%=43,20$
Täiendavale mahaarvamisele kuuluv summa	$46,50-43,20=3,30$

Finantseerimisvajaku ümberarvutusi ega täiendavaid mahaarvamisi ei tehta, kui projekti elluviimise käigus selgub, et:

- 1) toimub muutus nõudluses või muudes välistes majanduslikes tegurites (nt ettenägematu inflatsioonimäära muutus);
- 2) projektiga teenitakse suuremat või väiksemat tulu allikatest, mida eelnevalt oli arvesse võetud (v.a. juhul kui see on alahinnatud tahtlikult/teadlikult).

Kui projekti elluviimisel selgub, et **tekib uus tuluallikas, mille tekkimine ei olnud projekti esitamisel ja elluviimisel kindel** (näiteks ei olnud kindlalt teada, kas tulu tekib või mitte), tuleb seda käsitleda sõltuvalt asjaoludest järgmiselt:

- 1) kui **tulu oleks olnud eelnevalt hinnatav**, tuleb sellise tulu tekkimisel lähtuda juhendi punktis 7.1 esitatust ning kohane kulu-tulu analüüs koostada ja esitada tagantjärele;
- 2) kui **tulu ei oleks olnud eelnevalt hinnatav** (näiteks turul puudus vastava valdkonna kogemus), tuleb sellise tulu tekkimisel arvestust pidada ning mahaarvamisi teha juhendi punktis 7.2 esitatu kohaselt.

Toetuse saajal on kohustus ja rakendusüksus peab tagama, et toetuse saaja on teadlik kohustusest teavitada rakendusüksust viivitamatult tulu teenimisega seotud muudatustest, mis on talle **projekti abikõlblikkuse perioodil** teatavaks saanud. Soovitav on toetuse andmise otsuses sätestada, millal, mil viisil ja mis kujul peab toetuse saaja rakendusüksust eelnimetatud muudatustest teavitama.

7.2. Eelnevalt mittehinnatav puhastulu

Tulu prognoosimine võib olla keeruline valdkondades, kus puudub eelnev kogemus ja teave turu käitumise kohta.

Sellisteks valdkondadeks võivad olla teadus- ja arendustegevus ning innovatsiooniga seonduv, nt mõne innovaatilise toote väljatöötamine ja turustamine. Kui projekti või analoogses valdkonnas puudub turul varasem kogemus, ei pruugi selliste projektide tulu olla hinnatav.

Projektile, mille tulu ei ole võimalik toetuse taotluse esitamisel hinnata, kulu-tulu analüüsi toetuse taotlemisel ei esitata, kuid toetuse saajal on kohustus pidada tulu teenimise üle arvestust ning esitada tulu tekkimisel andmed projekti tegevustega seotud tulude ja kulude kohta tagantjärele. Andmed tuleb esitada tulude-ja kulude kohta, mis on tekkinud **kolme aasta jooksul pärast projekti lõpetamist**, eristades projekti tegevustega seotud tulud ja kulud juhendi punktis 9.2 kirjeldatud juurdekasvumeetodi põhimõttel.

Tulud ja kulud peavad kajastama ainult projekti tegevustega otseselt seotud kulusid ja tulusid, mitte toetuse saaja majandustegevust tervikuna. On võimalik, et projekti tegevustest teenitakse puhastulu, kuigi toetuse saaja tervikuna on samal ajal kahjumis ja vastupidi.

Kui esitatud andmete põhjal selgub, et projekti tegevustega on teenitud puhastulu, tuleb rakendusüksusel osa toetusest tagasi nõuda, sest andmete esitamise ajaks on kogu toetus juba välja makstud.

Näide 8

Projekti kogukulu (abikõlblik + mitteabikõlblik)	120
Projekti kogu abikõlblik kulu	80
Välja makstud toetus (toetuse määr 75%)	$80 * 75\% = 60$
3 aasta jooksul pärast abikõlblikkuse perioodi teenitud puhastulu	25
Finantseerimisvajaku määr (%)	$(120 - 25) / 120 = 0,79$ ehk 79%
Projekti vähendatud abikõlblikud kulud	$80 * 0,79 = 63,20$
Vähendatud toetuse summa	$63,20 * 75\% = 47,40$
Tagasi nõutav toetus	$60 - 47,40 = 12,60$

Rakendusüksuse ülesanded

Rakendusüksus peab omama ülevaadet projektidest, mille tulu ei ole eelnevalt hinnatav ning tagama, et toetuse saaja on teadlik, mis andmed, mil viisil, mis kujul ja mis ajaks peab ta rakendusüksusele seoses tulu teenimisega esitama. Seega on rakendusüksusel soovitatav nimetatud nõuded sätestada toetuse andmise otsuses.

Tähtaja määramisel peab rakendusüksus **arvestama**, et mittehinnatava tuluga projekti puhul tuleb puhastulu, mis saadakse kolme aasta jooksul pärast projekti lõpetamist või EK-le lõppmaksetaotluse esitamise ajaks (30.09.2023), olenevalt sellest, kumb kuupäev on varasem, komisjonile deklareeritud kuludest maha arvata. Seega tuleb tähtaeg määrata selline, et rakendusüksus jõuaks EK-le lõppmaksetaotluse esitamise ajaks analüüsi tulemused üle vaadata ning nendega arvestada.

Juhul kui viimast ei olnud võimalik teha, tuleb sellegipoolest puhastulu projekti kogu abikõlblikest kuludest maha arvata.

Kui projekti tegevustega on hakatud tulu teenima juba projekti abikõlblikkuse perioodil, arvab rakendusüksus nimetatud perioodil teenitud tulu projekti abikõlblikest kuludest maha hiljemalt projekti viimase maksetaotluse menetlemisel.

8. Projekti tegevused, mis teenivad tulu projekti teostamise ajal

Kõik projekti tegevused, mis **tekitavad tulu projekti abikõlblikkuse perioodil** ja millele ÜSM artikli 61 (1-6) ei kohaldu, on kaetud ÜSM artikliga 65 (8).

ESF tegevustele kohaldub ainult ÜSM artikkel 65 (8).

Tegevustele, mis **tekitavad puhastulu ainult projekti perioodil**, tuleb ÜSM artikkel 65 (8) kohaselt **vähendada** Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest kaasrahastatava projekti **abikõlblike kulused** puhastulu võrra, mida ei ole projekti heakskiitmise ajal arvesse võetud ja mis saadi otseselt üksnes projekti tegevuse teostamise käigus, kuni toetuse saaja lõpliku maksetaotluse esitamiseni.

Seega, igasugune puhastulu, mis tekib projekti teostamise ajal ehk projekti abikõlblikkuse perioodil ning mida ei võetud arvesse tegevuste heakskiitmise ajal ehk toetuse andmise otsuses, tuleb abikõlblikest kuludest maha arvata hiljemalt pärast projekti tegevuste lõpetamist ehk projekti lõppedes viimase maksetaotluse menetlemisel.

Näide 9

Koolitusprojekti abikõlblikud kulud on 100 € ning projektiga koolitatakse 5 inimest, kes maksavad kursusel osalemise eest osalustasu a' 2 €. Nimetatud tasud võib maha arvata toetuse andmise otsuses. Sel juhul vähendatakse projekti abikõlblike kulusid saadava osalustasu 10 € (5 in * 2 €) võrra. Vähendatud abikõlblik kulu toetuse andmise otsuses: $100 \text{ €} - 10 \text{ €} = 90 \text{ €}$.

Teise variandina võib saadavad osalustasud maha arvata projekti teostamise ajal, kuid mitte hiljem kui toetuse saaja esitatud projekti viimase maksetaotlusega: sel juhul oleks esialgne toetuse andmise otsuses 100 €.

Kui osalustasud olid maha arvatud toetuse andmise otsuses, aga tegelikkuses osales kursusel 5 inimese asemel rohkem inimesi või küsiti suuremat osalustasu, kuulub täiendavalt saadud osalustasud mahaarvamisele hiljemalt toetuse saaja lõpliku maksetaotluse menetlemisel.

Kui projekti **kõik kulud on abikõlblikud**, on projekti kõik tulud puhastulu, seega ei ole vahet tulul (laekumisel) ja puhastulul.

Näide 10

Projekti tegelik kogu abikõlblik kulu	120
Toetus (toetuse määr 80%)	$120 * 80\% = 96$
Projektist saadavad/saadud laekumised	30
Finantseerimisvajaku määr (%)	$(120 - 30) / 120 = 0,75$ ehk 75%
Projekti vähendatud abikõlblik kulu	$120 * 75\% = 90$
Vähendatud toetuse summa	$90 * 80\% = 72$
Toetuse andmise otsuses või viimase maksetaotlusega mahaarvatav toetus	$96 - 72 = \mathbf{24}$

Kui projekti kõik kulud ei ole abikõlblikud, jagatakse puhastulu *pro rata* põhimõttel abikõlblike ja mitteabikõlblike kulude vahel.

Näide 11

Projekti elluviimise kogukulu (abikõlblik + mitteabikõlblik)	100
Projekti abikõlblik kulu	80
Toetus (toetuse määr 75%)	$80 * 75\% = 60$
Projektist saadavad/saadud laekumised	20
Finantseerimisvajaku määr (%)	$(100 - 20) / 100 = 0,8$ ehk 80%
Projekti vähendatud abikõlblik kulu	$80 * 0,8 = 64$
Vähendatud toetuse summa	$64 * 75\% = 48$
Toetuse andmise otsuses või viimase maksetaotlusega mahaarvatav toetus	$60 - 48 = \mathbf{12}$

ÜM § 5 lõike 6 kohaselt **ei kohaldu** ÜSM artikli 65 lõige 8 järgmistel juhtudel:

- **tehniline abi;**
- **rahastamisvahendid;**
- täieliku tagasimaksmise kohustusega **tagastatav abi;**
- **auhinnad;**
- tegevused, mille suhtes kehtivad **riigiabi**⁷ eeskirjad;
- tegevused, mida avalik sektor toetab **ühikordse ehk kindlasummalise maksena või standardiseeritud ühikuhindade** alusel, tingimusel et puhastulu on eelnevalt arvesse võetud;
- **ühise tegevuskava** raames teostatud tegevused, tingimusel et puhastulu on eelnevalt arvesse võetud;
- tegevused, mille toetussummad ja -määrad on määratletud EAFRD määruse⁸ I lisas; või
- tegevused, mille **abikõlblike kulude kogusumma ei ületa 50 000 eurot.**

Rakendusüksuse ülesanded

Rakendusüksus võib teenitava puhastulu abikõlblikest kuludest maha arvata:

- 1) projekti heakskiitmise ajal ehk toetuse andmise otsuses;
- 2) hiljemalt pärast projekti tegevuste lõpetamist ehk projekti lõppedes viimase maksetaotluse menetlemisel.

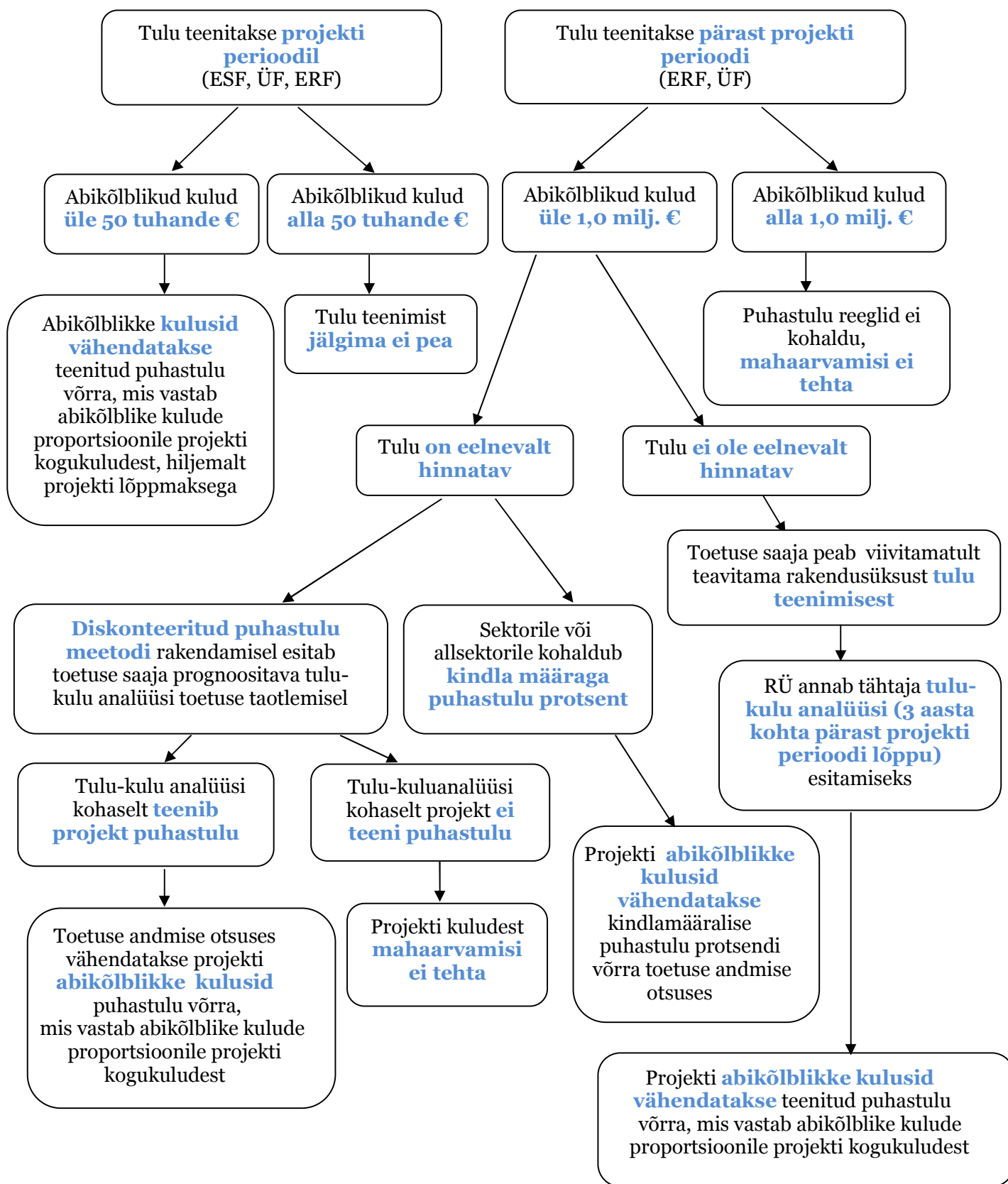
Kui puhastulu ei võetud arvesse projekti tegevuste heakskiitmise ajal ehk toetuse andmise otsuses, siis tuleb toetuse andmise otsuses sätestada, mis andmed, mil viisil, mis vormis ja mis ajaks peab toetuse saaja rakendusüksusele esitama.

Ülevaate p. 7-8 kirjeldatud kohalduvatatest reeglitest annab skeem 1.

⁷ Siin kontekstis kogu riigiabi, sh vähese tähtsusega abi.

⁸ EAFRD määruse (1305/2013) Lisa II määratleb abi osatähtsuse ja toetuse määra eri EAFRD meetmetes: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1305&from=EN>

Skeem 1. Tulu teenivatele projektidele kohalduvad reeglid

9. Diskonteeritud puhastulu arvutamise meetod

Diskonteeritud puhastulu arvutamise meetodit kasutati ka perioodi 2007-2013 tulu teenivate projektide puhul Üldmääruse 1083/2006 artikli 55 kohaldumisel.

Kui puhastulu määratakse diskonteeritud puhastulu meetodil, on toetuse taotlejal kohustus koostada **diskonteeritud rahavoogudel põhinev kulu-tulu analüüs**, et selgitada välja, kas projektis teenitakse puhastulu.

Komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 480/2014 artikkel 15 sätestab diskonteeritud puhastulu arvestuse meetodi:

1. Diskonteeritud puhastulu arvutamise meetodi rakendamisel arvutatakse tegevuse diskonteeritud puhastulu, **arvestades diskonteeritud tulust maha diskonteeritud kulud ning lisades vajaduse korral investeeringu jääkväärtuse**⁹.
2. Tegevuse diskonteeritud puhastulu arvutatakse **konkreetses arvestusperioodis** jaoks, mida kohaldatakse tegevuse sektorile, mis on sätestatud I lisas¹⁰. Arvestusperiood sisaldab tegevuse rakendusperioodi.
3. Tulud ja kulud määratakse kindlaks, rakendades **juurdekasvulist meetodit** lähtuvalt tulude ja kulude võrdlusest uue investeeringuga ja ilma uue investeeringuta stsenaariumide puhul.
Kui tegevus hõlmab uut vara, võetakse tuludeks ja kuludeks uue investeeringu tulud ja kulud.
4. Kui käibemaks ei ole määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 69 lõike 3 punkti c kohaselt abikõlblik kulu, põhineb diskonteeritud puhastulu arvutamine **käibemaksuta näitajatel**.

Komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 480/2014 artikkel 19 sätestab rahavoogude diskonteerimise:

1. Kulude ja tulude arvutamisel võetakse arvesse ainult **tegevuse tulemusena välja makstud või vastu võetud rahavoogusid**. Rahavoog määratakse kindlaks artikli 15 lõikes 2 osutatud arvestusperioodi iga aasta kohta, kui tegevus neid välja maksab või vastu võtab.
2. Mitterahalised raamatupidamise elemendid, näiteks **kulum, võimalikud reservid tulevasteks asenduskuludeks ning reservid ettenägematuteks kuludeks jäetakse arvutusest välja**.
3. Rahavood diskonteeritakse tagasi olevikku, kasutades ESI fondide kaasrahastatud avalike investeerimistegevuste soovitusliku alusmäärana reaalsel finantsdiskontomäära 4 %¹¹.

⁹ Jääkväärtus kajastab sellise põhivara järelejäävat teenusepotentsiaali, mille kasulik eluiga ei ole arvestusperioodi lõpuks lõppenud. Jääkväärtus kajastatakse arvestusperioodi viimase aasta seisuga.

¹⁰ Antud juhendis Lisas 2

¹¹ Eestis kasutatakse reaalsel finantsdiskontomäära 4%.

9.1. Kulu-tulu analüüsi koostamine

Diskonteeritud rahavoogude meetodi kohaldumisel koostab või korraldab projekti kulu-tulu analüüsi toetuse taotleja.

Kõigi analüüsis kasutatavate prognooside allikatele peab analüüsi koostaja viitama. Kui prognoos põhineb toetuse saaja või konsultandi hinnangul, tuleb selle aluseid ja eeldusi analüüsi aruandes põhjalikult selgitada.

Kulu-tulu analüüs koosneb seitsmest etapist, mille rakendamise skeem ja põhimõtted on põhjalikult käsitletud Lisas 4 viidatud EK juhendi „*Guide to cost-benefit analysis of investment projects*“ (CBA) peatükis 2¹².

Etappide rakendamise skeem ning etappide üksikasjalik kirjeldus on esitatud CBA-s ptk. 2.2.

Tulu teenivate projektide kulu-tulu analüüs peab sisaldama täielikku infot, mis mõjutavad ja võivad mõjutada projekti tegevuste tulude ja kulude suurust (sh nõudluse ja tarbimise trendid, probleemi lahendamise alternatiivid jms).

Soovitav on järgida CBA ptk 2 kirjeldatud kulu-tulu analüüsi etappe ning kirjeldada **konkreetselt projekti kontekstis asjakohased kohalduvad aspektid**.

CBA-s kirjeldatud kulu-tulu analüüsi etapid on järgmised (sulgudes vastava ptk. nr. CBA-s):

1. Konteksti kirjeldamine (2.3)
2. Eesmärkide kindlaksmääramine (2.4)
3. Projekti sisu kindlaksmääramine (2.5):
 - a. füüsilised elemendid ja tegevused (2.5.1)
 - b. projekti rakendamise eest vastutav asutus (2.5.2)
 - c. keda projekt mõjutab? (2.5.3)
4. Tehniline teostatavus ja keskkonnasäästlikkus (2.6):
 - a. nõudluse analüüs (2.6.1)
 - b. variantide analüüs (2.6.2)
 - c. keskkonna ja kliimamuutustega seotud kaalutlused (2.6.3)
 - d. tehniline teostus, hinnangulised kulud ja rakendamise ajakava (2.6.4)
5. Finantsanalüüs (2.7)
 - a. sissejuhatus (2.7.1)
 - b. diskonteeritud rahavoogude meetodika rakendamine¹³ (2.7.2)
 - c. investeerimiskulud, asendamiskulud ja jääkväärtus (2.7.3)
 - d. tegevuskulud ja –tulud (2.7.4), lisaks vt. ka käesoleva juhendi p. 7.2)
 - e. rahastamisallikad (2.7.5)
 - f. rahaline kasumlikkus (2.7.6)
 - g. rahaline jätkusuutlikkus (2.7.7)
 - h. finantsanalüüs avaliku ja erasektori partnerluse korral (2.7.8)
6. Majandusanalüüs (*kohustuslik ainult suurprojektidele*) (2.8)
7. Riskide hindamine (*kohustuslik ainult suurprojektidele*) (2.9)

¹² Vt. ka juhendi eesti keelse versiooni vastavat peatükki Lisas 4.

¹³ Eestis kasutatav reaalne rahaline diskontomäär on 4%.

Peatüki lõpetab kontrollnimekiri (2.10). See on mõeldud soovitusliku tegevuskavana nii projekti elluviijale, kes projektitoimikut koostab, kui ka projekti kontrollijale, kes hindamise kvaliteeti kontrollib.

Vt. lisaks ka juhendi Lisa nr 5, kus on toodud valik küsimusi (sh ka CBA juhendi ptk. 2.10 küsimused), millele on soovitatav tulu-kulu analüüsi kontrollimisel vastata.

Teenitavat puhastulu (puhastulu = tegevustulu – tegevuskulu, sh hoolduskulu ja asendusinvesteeringud) arvestatakse ja hinnatakse **tulu-kulu analüüsis arvestusperioodil**. Arvestusperioodid on rahvusvahelises praktikas kasutatavad erinevate valdkondade keskmised analüüsiperioodid, mille vältel puhastulu arvestatakse ja hinnatakse ning millest kulu-tulu analüüsi koostamisel tuleb lähtuda. Arvestusperioodid on esitatud käesoleva juhendi Lisas 2.

Analüüsi kontrollib toetuse andja. Vajadusel võib rakendusasutus või –üksus tellida kulu-tulu analüüsi kontrollimiseks eksperthinnangu.

9.2. Projekti kulude ja tulude arvestamine

Kulude ja tulude arvestamisel kasutatakse juurdekasvu meetodit, mis hõlmab kahe stsenaariumi võrdlust:

- a) **uute investeeringutega** ehk projekti elluviimisega tekkivad tulud ja kulud (täisstsenaarium);
- b) **uute investeeringuteta** ehk ilma projektita tekkivad tulud ja kulud (nullstsenaarium).

Arvesse võetakse ainult projekti tegevustega **otseselt seotud kulud ja tulud** (mitte toetuse saaja kogu majandustegevus).

CBA juhendi p. 2.7.4 on käsitletud tegevuskulude ja –tulude arvestust põhjalikumalt, allpool on esitatud nimetatud punktis viidatud komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 480/2014 artiklite 16 ja 17 sisu:

- 1) artikkel 16 („Tulude kindlaksmääramine”);
- 2) artikkel 17 („Kulude kindlaksmääramine”).

Projekti tulud

Komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 480/2014 **art. 16** kohaselt määratakse diskonteeritud puhastulu arvutamisel **tulud** kindlaks järgmistel alustel:

- a) kohaldatavuse korral fikseeritakse kasutustasud kooskõlas põhimõttega „saastaja maksab” ning vajaduse korral võetakse neis arvesse taskukohasuse kaalutlusi;
- b) tulu ei sisalda laekumisi riikide või piirkondade eelarvetest või liikmesriikide riiklikest kindlustussüsteemidest;
- c) kui tegevus lisab uusi varasid olemasoleva teenuse või taristu täiendamiseks, tuleb arvesse võtta nii uutelt kasutajatelt saadud makseid kui ka täiendavaid makseid uue või laiendatud teenuse või taristu olemasolevatelt kasutajatelt.

Märkus: kui projekti tegevuste tulemusena tekivad täiesti uued varad, kus ei ole olemasolevaid teenuseid või infrastruktuuri, peab juurdekasuline tulu olema sama, mis uute investeeringutega projekti stsenaariumis (ehk nullstsenaariumit ei esitata).

Projekti kulud

Komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 480/2014 art. 17 kohaselt võetakse diskonteeritud puhastulu arvutamisel arvesse järgmised arvestusperioodil ilmnevad **kulud**:

- a) projekti tegevuse tehnilist toimimist tagavate lühikese kasutusajaga seadmete asenduskulud;
- b) püsivad tegevuskulud, sealhulgas hoolduskulud, näiteks personal, hooldus ja remont, üldine juhtimine ja haldus ning kindlustus;
- c) muutuvad tegevuskulud, sealhulgas hoolduskulud, näiteks toorainete, energia, teiste protsessi kulukaupade tarbimine ning tegevuse kestuse pikendamiseks vajalik hooldus ja remont.

Projekti **kuludena ei arvestata**:

- finantskulusid (näiteks laenude intressis);
- amortisatsioonikulusid;
- kulude reserve (tuleviku asenduskulud jms);
- tagastatavat käibemaksu.

9.3. EL toetuse maksimaalse panuse määramine tulu tekitavate tegevuste puhul

Kui analüüsist selgub, et projekti tuluna käsitletavad rahalised laekumised on arvestusperioodil väiksemad või võrdsed samale perioodile vastavate tegevuskuludega, st **projekt ei teeni puhastulu**, puudub vajadus edasiseks analüüsiks ning projekti **abikõlblik kogukulu korrigeerimist ei vaja**.

Kui analüüsist selgub, et **projekt teenib arvestusperioodil puhastulu**, tuleb projekti arvestusperioodi võrrelda projekti vara kasuliku elueaga. Projekti vara kasulik eluiga on hinnanguline suurus, mille jooksul on projekti vara majanduslikult kasulik/kasutatav ehk omab turuväärtust.

Kui projekti vara kasulik eluiga on projekti arvestusperioodist pikem, tuleb leida arvestusperioodi ületavate projekti vara kasulike aastate kohta jääkväärtus¹⁴ ning see liidetakse puhastulule arvestusperioodi viimasel aastal.

Soovitav on samalaadsete projekti tegevuste puhul, nt meetme tegevuse/rakendusskeemi raames, kohaldada projektidele läbivalt sama vara kasuliku eluea pikkust, et oleks tagatud sarnastele projektidele ühetaolised arvestusalused ja ka kulu-tulu analüüside omavaheline võrreldavus. Vara kasuliku eluea pikkus peab olema selline, et varal ei oleks eluea lõpuks reaalselt väärtust.

¹⁴ Vt. CBA juhend ptk. 2.7.3

Kui projekti arvestusperiood langeb kokku projekti vara kasuliku elueaga, puudub vajadus analüüsi täiendamiseks.

Kui projektis teenitava puhastulu suurus on selgunud, tuleb projekti kogu abikõlblikke kulusid vähendada.

Kui projekti kõik kulud ei ole abikõlblikud, jaguneb puhastulu proportsionaalselt vastavalt abikõlbliku ja mitteabikõlbliku kulu osale ehk **vähendamine toimub pro rata põhimõttel.**

Toetuse suurus leitakse projekti vähendatud abikõlblikule kulule toetuse protsendimäära kohaldamisel.

Järgmine valem näitab **finantseerimisvajaku** määra arvutust:

$$FGR = (DIC - DNR) / DIC = 1 - DNR / DIC$$

milles:

DIC – diskonteeritud investeringukulud

DNR – diskonteeritud puhastulu

FGR - finantseerimisvajaku määr

EL fondi kaasrahastamiseks vajaminev summa arvutatakse järgmiselt:

$$DA = EC * (1 - DNR / DIC) = EC * FGR$$

milles:

DA – toetatav summa

EC – abikõlblikud kulud

$$EU \text{ grant} = DA * \text{maxCFpa}$$

milles:

maxCFpa – maksimaalne prioriteetse suuna kaasrahastamise määr (%)

Alljärgnev on arvutuslik näide toetuse suuruse väljaselgitamisest enne rahastamisotsuse tegemist.

Näide 12¹⁵

Projekti elluviimiseks vajalik kogukulu (abikõlblik + mitteabikõlblik)	100
Projekti kogu abikõlblik kulu (EC)	80
Projekti elluviimiseks vajalik diskonteeritud kogukulu (DIC)	89
Kulu-tulu analüüsi tulemusena selgunud diskonteeritud puhastulu (DNR)	20
Finantseerimisvajaku määr (FGR) (%)	$(89-20)/89=0,775$ ehk 77,5%
Projekti kaasrahastamiseks vajaminev summa ehk vähendatud abikõlblik kulu (DA)	$80*0,775=62$
Toetuse suurus (toetuse määr 75%)	$62*75%=46,5$

Rakendusüksus märgib toetuse andmise otsusesse projekti vähendatud abikõlbliku kulu – osa projekti kogukulust, mis on kululiigist ja tegevuse teostamise ajast tulenevalt abikõlblik ja mida on ka teenitava puhastuluga korrigeeritud.

Tuleb märkida, et ÜSM artikkel 61 (1-8) hõlmab ka neid juhtumeid, kus mõne **tegevuse raames teenitakse tulu juba tegevuste teostamise ajal ehk projekti abikõlblikkuse perioodil**, kuigi suurem osa tulusid tekivad ainult pärast tegevuste lõpetamist (näiteks mõned tegevuse osad lõpetatakse varem ning võivad tulu tekitada enne kõigi tegevuste lõpetamist). ÜSM artikkel 61 kehtib kõigi selliste tulude kohta.

Seega, kui projekti tegevused teenivad puhastulu nii projekti perioodil kui ka pärast projekti perioodil lõppu, siis tuleb puhastulu, mis **teenitakse projekti abikõlblikkuse perioodil ja mida ei võeta arvesse esialgse potentsiaalse puhastulu määramisel**, maha arvata hiljemalt projekti lõpetamisel, kuid mitte hiljem kui 30. septembriks 2023.

9.4. Makromajanduslikud näitajad ja muud prognoosid

Projekti kulu ja tulu prognoosimisel tuleb makromajanduslike näitajate osas võtta aluseks Euroopa Liidu struktuurifondide veebilehel (<http://www.struktuurifondid.ee/abimaterjalid-tulu-teenivatele-projektidele>) avaldatud värskem prognoos. Makromajanduslike näitajate prognoosi uuendatakse tavapäraselt kaks korda aastas, aprillis ja augustis.

10. Ühtse määraga puhastulu protsendi kohaldamine

Lihtsustatud lähenemisega meetodi puhul valib liikmesriik kohaldamiseks ühtse määraga puhastulu protsendi sektori või allsektori tegevuste kohta vastavalt käesoleva juhendi Lisas 1 esitatud määradele.

¹⁵ Vt. sama näide lihtsustatult koos rahavoogudega Lisas 3.

Ühtse määraga puhastulu protsenti kohaldatakse:

1 prioriteetne suund – 1 sektor – 1 ühtne määr

Antud meetodi kohaldamisel eeldatakse, et projekti tegevusest projekti abikõlblikkuse perioodil ja pärast projekti abikõlblikkuse perioodi lõppemist saadud puhastulu on ühtse määra kohaldamisel arvesse võetud ja seetõttu ei arvatata seda hiljem maha projekti abikõlblikest kuludest.

Selle meetodi eelis seisneb selles, et arvutama ei pea finantseerimisvajakut, selle asemel määratakse toetuse summa (ja EL fondi osalus) järgmiselt:

$$DA = EC * (1-FR)$$

milles:

DA - rahastamisotsuse summa

EC – abikõlblikud kulud

FR – ühtne määr (%)

$$EU \text{ toetus} = DA * \text{maxCRpa}$$

milles:

maxCRpa – prioriteetse suuna maksimaalne rahastamismäär (%)

Näide 13

Projekti elluviimiseks vajalik kogukulu (abikõlblik + mitteabikõlblik)	100
Projekti abikõlblik kulu (EC)	80
Ühtne määr (FR) (%)	20%
Rahastamisotsuse summa ehk projekti vähendatud abikõlblik kulu (DA)	$80 * (1 - 0,20) = 64$
Toetuse suurus (toetuse määr 75%)	$64 * 75\% = 48$

Lisa nr 1: Ühtse määraga puhastulu protsendid

Ühtse määraga puhastulu protsendid tegevuste sektoritele või allsektoritele on sätestatud ÜSM-i Lisas V.

	Sektor	Kindel määr
1	Maanteevedu	30%
2	Vesi	25%
3	Raudteevedu	20%
4	Linnatransport	
5	Tahked jäätmed	
6	Energiatõhusus	
7	IKT	
8	Teadus/arendus	

Lisa nr 2: Arvestusperioodid

Rahvusvahelises praktikas kasutatavad erinevate valdkondade keskmised analüüsiperioodid, mille vältel puhastulu arvestatakse ja hinnatakse ning millest kulu-tulu analüüsi koostamisel tuleb lähtuda, on esitatud EK juhendis „*Guide to cost-benefit analysis of investment projects. December 2014*”¹⁶:

Valdkond	Arvestusperiood aastates¹⁷
Energia	15-25
Veevarustus / kanalisatsioon	30
Raudteed	30
Maanteed	25-30
Sadamad ja lennujaamad	25
Linnatransport	25-30
Jäätmekäitlus	25-30
Telekommunikatsioon	15-20
Teadusuuringud ja innovatsioon	15-25
Äriinfrastruktuur	10-15
Muud valdkonnad	10-15

¹⁶ Vt. Lisa 4

¹⁷ Esitatud perioodid sisaldavad projekti rakendusperioodi. Ebatavaliselt pikaajaliste ehitustööde korral võib kasutada pikemat perioodi.

Lisa nr 3: Finantsanalüüsi arvutuslik näide

Näide on lihtsustatud!

mln € – 2014. a püsihinnad

Aasta	Projekti elluviimiseks vajalikud kulud	Kulu	Tulu	Jääkväärtus	Puhaskäive
2014	25				- 25
2015	25				- 25
2016	25				- 25
2017	25				- 25
2018		2	4		2
2019		2	4		2
2020		2	4		2
2021		2	4		2
2022		2	4		2
2023		2	4		2
2024		2	4		2
2025		2	4		2
2026		2	4		2
2027		2	4		2
2028		2	4		2
2029		2	4		2
2030		2	4		2
2031		2	4		2
2032		2	4		2
2033		2	4	5	7
Kokku	100	32	64	5	
Kokku (diskonteeritud)	89	18	36	2	-68,93

	Diskonteeritud väärtused	Diskonteerimata väärtused
Projekti elluviimiseks vajalik kogukulu,		100
millest projekti kogu abikõlblik kulu		80
Projekti elluviimiseks vajalik diskonteeritud kogukulu (DIC)	89	
Diskonteeritud puhastulu (DNR) = 36+2-18	20	

1) Finantseerimisvajaku määra leidmine

$$R = (DIC - DNR) / DIC = (89 - 20) / 89 = 0,775 \text{ ehk } 77,5\%$$

2) Toetuse rahuldamise otsusesse märgitav projekti vähendatud abikõlblik kulu

$$DA = EC \times R = 80 \times 0,775 = 62$$

3) Euroopa Liidu toetuse summa leidmine

$$CR = 75\%$$

$$EU \text{ grant} = DA \times CR = 62 \times 75\% = 46,5$$

Lisa nr 4: Abimaterjalid kulu-tulu analüüsi läbiviimiseks

Euroopa Liidu struktuurifondide kodulehe aadressil <http://www.struktuurifondid.ee/abimaterjalid-tulu-teenivatele-projektidele> on kättesaadavad järgmised abimaterjalid:

- 1) „*Guide to cost-benefit analysis of investment projects. December 2014*“ inglise keeles;
- 2) osaliselt eesti keelde tõlgitud versioon „Kulude-tulude analüüsi juhend investeerimisprojektidele. Detsember 2014“;
- 3) finantsanalüüsi peamised tabelid *excel* formaadis;
- 4) käesoleva juhendi Lisas 3 esitatud arvutuslik näide *exceli* formaadis.

Lisa nr 5: Valik kontroll-kohti tulu-kulu analüüsi kontrollimiseks¹⁸

Etapp	Küsimus
Üldnõuded	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kas on kasutatud juurdekasvumeetodit?* ▪ Kas võrdlusstenaarium on usutav?* ▪ Kas on valitud asjakohane arvestusperiood?* ▪ Kas projekti mõju on kindlaks määratud ja rahaliselt väljendatud?* ▪ Kas on kasutatud 4% rahalist diskontomäära? ▪ Kas kasutatud metoodika on kooskõlas KA juhendmaterjalidega? ▪ Kõigile projektiga seotud eelduste¹⁹ allikatele viidatud?
Konteksti kirjeldamine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kas projekt on asjakohane kontekstis, kus seda ellu viiakse? ▪ Kas on kaalutud projekti olulisimaid mõjusid asjaomase piirkonna, sektori või riigi kontekstis? ▪ Kas need mõjud on antud kontekstis tegelikult saavutatavad?* ▪ Kas projekti elluviimist ohustavad mingid olulised piirangud?*
Eesmärkide kindlaksmääramine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kas projektil on selgelt määratletud eesmärgid, mis tulenevad selgest vajaduse hindamisest?* ▪ Kas projekt on neid vajadusi arvestades asjakohane?* ▪ Kas projekti eesmärgid on näitajate ja sihtväärtuste kaudu kvantitatiivselt kindlaks määratud?* ▪ Kas projekt on kooskõlas meetme eesmärkidega? ▪ Kas eesmärkide saavutamise mõõtmise viisid ja võimalikud seosed meetme eesmärkidega on esitatud?
Projekti sisu kindlaksmääramine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kas projekt moodustab selgelt määratletud iseseisva analüüsiühiku?* ▪ Kas iseseisvate komponentide kombinatsioon on eraldi hinnatud?* ▪ Kas projekti elluvijja tehnilist, rahalist ja institutsioonilist suutlikkust on analüüsitud?* ▪ Kas mõjupiirkond on kindlaks määratud?* ▪ Kas projekti lõplikud kasusaajad on kindlaks määratud?* ▪ Kui projekti viiakse ellu avaliku ja erasektori partnerlusena, siis kas partnerluse tingimusi on põhjalikult kirjeldatud ning kas partnerid on selgelt määratletud?* ▪ Kelle kulused ja tulused käsitletakse majandusliku heaolu arvutamisel?* ▪ Kas kõiki osalisi, keda projekt võib mõjutada, on arvesse võetud?*
Tehniline teostatavus ja keskkonnasäästlikkus	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kas praegust nõudlust teenuste järele on analüüsitud?* ▪ Kas tulevast nõudlust teenuste järele on analüüsitud?* ▪ Kas nõudluse prognoosimise meetod ja eeldused on asjakohased?* ▪ Kas taotluse toimik sisaldab piisavalt tõendusmaterjali projekti (tehnilise) teostatavuse kohta?* ▪ Kas taotleja on tõendanud, et alternatiivseid teostatavaid variante on piisavalt kaalutud?* ▪ Milliste kriteeriumide põhjal projekti elluviimise optimaalne variant välja valiti? Kas need kriteeriumid on selle projektilegi puhul

¹⁸ Täpniga (*) on tähistatud CBA juhendi ptk 2.10 kontrollküsimused

¹⁹ Pikaajaliste makromajanduslike näitajate osas on kasutatud Euroopa Liidu struktuurifondide veebilehel avaldatud uusimat prognoosi (<http://www.struktuurifondid.ee/abimaterjalid-tulu-teenivatele-projektidele>)

	<p>asjakohased?*</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kas tehniline teostus on eesmärkide saavutamiseks sobiv?* ▪ Kas võimsuse rakendusaste on kooskõlas eeldatava nõudlusega?* ▪ Kas projektiga kaasnevaid hinnangulisi kulusid (investeeringis-, käitamis- ja hoolduskulusid) on piisavalt selgitatud ning lahti kirjutatud, et neid saaks hinnata?*
Finantsanalüüs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kas analüüsis kasutatav arvestusperiood vastab Euroopa Komisjoni juhendis „<i>Guide to cost-benefit analysis of investment projects</i>” toodud perioodidele? ▪ Kas kulum, reservid ja muud raamatupidamiskirjed, mis ei vasta tegelikele rahavoogudele, on analüüsist välja jäetud?* ▪ Kas finantsanalüüs kajastab projekti vara kasuliku eluea kulu-tulu? ▪ Kas investeeringu jääkväärtus on õigesti arvatud ja analüüsi kaasatud?* ▪ Kas jooksvate hindade kasutamise korral on kasutatud nominaalset rahalist diskontomäära?* ▪ Kas juhul, kui toetuse saaja saab käibemaksu tagasi, on käibemaks analüüsist välja jäetud?* ▪ Kas muud sissetulekud ja tegevustoetused on projekti tulude arvutusest välja jäetud?* ▪ Kui kasutajatele on kehtestatud tariifid, siis kuidas on järgitud põhimõtet „saastaja maksab” ning kuidas tagavad tariifid kulude katmise lühikeses, keskpikas ja pikas perspektiivis?* ▪ Kui tariifide suhtes kohaldatakse taskukohasuse piirmäära, siis kas on tehtud taskukohasuse analüüs?* ▪ Kas rahalist jätkusuutlikkust on analüüsitud projekti ja vajaduse korral käitaja tasandil?* ▪ Kui projekt ei ole iseseisvalt rahaliselt jätkusuutlik (mingil hetkel tekivad negatiivsed rahavood), siis kas on selgitatud, kuidas vajalikud rahalised vahendid tagatakse?* ▪ Kas peamised rahalised tulemusnäitajad (FNPV(C), FRR(C), FNPV(K), FRR(K)) on arvatud õigete rahavoogude kategooriate põhjal?* ▪ Kui kaasatakse partnerid erasektorist, siis kas nad teenivad tavapärasest kasumit, arvestades rahalist võrdlusmäära asjaomases sektoris?*
Majandusanalüüs
Riskide hindamine